

Investointistrategian valmistelu Kainuu-ohjelmaan

MH § 109

Kainuun tilannekuvassa yhtenä keskeisenä haasteena on viime vuosina ollut investointien toteutumisen varmistaminen. Tulevan maakuntasuunnitelman tavoitteiden toteuttamiselle uusilla investoinneilla on ratkaiseva rooli. Kainuun liiton toimintasuunnitelman kohdassa "Kainuun liiton toimintaympäristö" on arvioitu Kainuun investointipotentiaalia sekä investointien riskirahoituksen saatavuutta. Seuraavassa esitetään lähtökohdat investointistrategian valmisteluun osaksi Kainuu-ohjelmaa.

Maakuntajohtaja esittelee asiaa ja asiaa on lisäksi taustoitettu maakuntajohtajan blogissa 3.5.2021: <https://kainuunliitto.fi/blogi/kainuun-elinvoimapolitiikka-investoinnit-keskioon/>

Investointikysymykset Kainuun liiton toiminnassa

Kainuun liiton osalta investointeihin vaikuttaminen on keskittynyt julkisiin investointeihin ja tapahtunut edunajamisen keinoin. Keskeisimpiä investointeja ovat tällöin olleet liikenneinfrahankeet. Lisäksi Kainuun liitto on toiminut osakkaana KaiCell Fibers Oy:ssä, jonka tavoitteena on saada investori(t) toteuttamaan **biojalostamohanke** Paltamoon. Biojalostamo on suurin lähivuosien tiedossa oleva investointikohde; noin 900 miljoonan euron suuruusluokkaa.

Kainuun liitto on seurannut Kainuuseen kohdistuvien investointien (julkisia) suunnitelmia. Tällä hetkellä tulevien viiden vuoden ajalle **investointipotentiaali** on yli 2,2 miljardia euroa. Lisätietoja: <https://kainuunliitto.fi/tietopalvelut/tilastot/aluetalous-ja-yritykset/>

Kainuun liiton johdolla valmisteltiin syksyllä 2020 **Kainuun selviytymissuunnitelma**. Sen pohjalta Kainuun liitto teki myös ehdotuksensa Suomen kestävä kasvun ohjelmaan (EU:n RRF-rahoitus) painottaen vihreää ja digitaalista siirtymää koskevien investointien varmistamista. Lisäksi Kainuun liitto on yhdessä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa ajanut tuotannollisten investointien toteuttamista em. ohjelman toteutuksessa: <https://kainuunliitto.fi/elvytys-laittaksi-liikkeelle-seitsemän-miljardin-investoinnit-koko-suomen-kayttoon/>

Investointien rahoitukseen, rahoitusinstrumentteihin ja investointien houkutteluun Kainuuseen liittyy lukuisia avoinna olevia kysymyksiä. Selviytymissuunnitelmaan kirjattiin siksi ehdotus Kainuun investointistrategian valmistelemiseksi. Tähän asti investointien houkuttelu on

tapahtunut ilman laajempaa yhteistyötä tai koordinointia. Yhteistyö voisi tapahtua hanke- ja markkinointiyhteistyönä (mainetyö).

Investointien hakeminen Kainuuseen

Ulkomaisten suorien investointien (FDI=foreign direct investments) houkuttelemiseksi Kainuun Etu on toteuttanut 2010-luvulla useamman kehittämishankkeen. Viimeisin hanke päättyi vuoden 2020 lopulla eikä FDI-toiminta ole enää jatkunut Kainuussa. Hankkeessa Kainuun kuntien käyttöön on luotu investointiportaali www.investinkainuu.com, jonka päivitys oli hankesuunnitelman mukaan tarkoitus hoitaa jatkossa kuntien toimesta. Se on nyt tilapäisesti siirretty sisältöineen Kainuun liiton hallintaan. FDI-toiminta ja em. portaalin vastuun järjestäminen jatkossa on siten avoinna oleva kysymys.

Suurten yksityisten investointien varmistaminen tapahtuu luonnollisesti yritysten omin toimenpitein (vrt. Terrafame, Transtech). Tarpeen mukaan Kainuun liitto, kunnat ja muut edunvalvontaorganisaatiot ovat kannanotoilla ja selvityksillään pyrkineet tukemaan näitä hankkeita niiden aluetaloudellisten vaikutusten perusteella. Esimerkkinä näistä Suomen akkuklusterin kehittäminen, joka vaikuttaa useiden maakuntien talouteen.

Datapalvelinkeskusinvestointien saaminen on ollut tavoitteena em. Kainuun Edun FDI-hankkeissa erityisesti 2010-luvun alkupuolella. Parhaillaan toimijoiden sijoittumiseen ja uusien asiakkuuksien saamiseen maakuntaan ja maakunnan yrityksille pyritään Kajaanin kaupungin, CSC:n ja liiton rahoittamalla yhteistyöhankkeella. Datapalvelinkeskuspaikkana Kajaanin kilpailukyky on huomattavasti vahvistunut CSC:n saatua EU:n tarjouskilpailun kautta yhden kolmesta EuroHPC -supertietokoneesta Kajaaniin. Investoinnin arvo on yhteensä 207 miljoonaa euroa. Datakeskusten toimintojen kannalta erinomaista dataekosysteemiä ollaan laajentamassa toimijoiden datakäsittelyn osaamisen avulla laajemmaksi ja vetovoimaiseksi datakeskusekosysteemiksi.

Kajaanin kaupunki, Kainuun liitto sekä Kainuun Puhelinosuuskunta (KPO) -konsernista Kaisanet Oy ja Herman IT Oy osallistuvat CSC:n kautta tukemaan Cinia Oy:n suunnitelmia toteuttaa yhdessä venäläisten ja japanilaisten kumppanien kanssa Arctic Connect -hankkeella Koillisväylän datakaapelin Norjan Kirkkoniemestä Japaniin. Suunnitelmien mukaan yksi tämän Euroopan ja Aasian yhdistävän tietoliikenneväylän, Suomen halki menevistä, reiteistä tulisi kulkemaan Kajaanin kautta. Hankkeista lisätietoa:
<https://en.arcticconnect.no/> ja
<https://www.cinia.fi/uutiset/koillisvaylan-datakaapelista-virtaa-pohjois->

suomen-maakuntien-elinkeinoihin

Tuulivoimainvestoinnit ovat Suomessa vahvasti kasvussa. Kainuun voimassa olevassa maakuntakaavassa on varauduttu noin 160 tuulivoimayksikön rakentamiseen ja parhaillaan valmistellaan huomattavaa laajennusta tuulivoimalle varattaviin alueisiin. Kainuussa on valmiina noin 40 tuulivoimalaa (investoinnit yhteensä noin 214 milj euroa). Luvitus- tai rakentamisvaiheessa on noin 10 voimalaa. Vuoteen 2030 mennessä tuulivoimaloihin investoinnit voivat kasvaa alustavan arvion mukaan 900-1 350 milj. euroon. Tuulivoimapotentialin realisoituminen vaatii lisäksi Kainuun kautta kulkevien sähkön kantaverkkojen vahvistamista ja lisärakentamista.

Kainuulaisten pienten ja keskisuurien **yriytsten investointeja** on toteutettu yritysten tulorahoituksella sekä julkisten EU:n osarahoitteisten ja kansallisten investointitukien avulla (Finnvera). Erityisesti on huomioitava ELY-keskusten Kainuuseen kohdistuva rakennerahastorahoitus (EAKR) suoriin yritystukiin ja vastaava kansallinen rahoitus erilaisiin yrityspalveluihin. Suorat yritystuet vievät edelleen merkittävimmän osan Kainuun rakennerahastovaroista.

Yksityisten yritysten investoinneista ei yleensä ole ennakkoon julkisia tietoa lukuunottamatta hankkeita, jotka tarvitsevat ympäristöluvitusta. Esimerkkinä viimeisimmistä investoinneista ovat Kuhmo Oy:n sahan ylläpito- ja kehittämisinvestoinnit kuluvana vuonna; Kuhmo Oy on investoinut keskimäärin yli 3 % liikevaihdosta. Kuhmossa myös puun jatkojalostus on kehittynyt viime vuosina uusien yritysinvestointien ansiosta (CrossLam ja Elementti-Sampo). Esimerkkinä julkisuudessa esillä olleesta yksityisestä investointihankkeesta on Otanmäki Mine Oy:n ilmeniitin talteenottoa koskeva yrityshanke, jolle Kainuun liitto on myöntänyt tulevaisuusrahastosta lyhytaikaista lainaa. Matkailualalla on luonnollisesti suunnitteilla lukuisia yksityisiä investointeja, joista ei ole julkista tietoa.

Julkiset investoinnit Kainuuseen

Julkisten investointien tarpeet Kainuussa kohdistuvat erityisesti säävutettavuusinfraan. Suurimmat investointikohteet ovat rataverkon välityskyvyn ja nopeuden parantamisessa (erityisesti Savon rata), Oulu-Kajaani yhteysvälin kehittämisessä sekä alemman tieverkon kunnon parantamisessa elinkeinoelämän kuljetukset huomioiden.

Yritysrahoitusinstrumenttien tarve

Yritysinvestointien **rahoitusinstrumenttien** osalta on alueilla tapahtunut kehitystä mm. osa alueista on perustanut alueellisia riskirahastoja (esim. Business Oulu, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala). Kainuu on pääomaköyhää aluetta, jossa ei ole ollut aluelähtöistä pääomasijoi-

tustoimintaa. Kainuun liitto rahoitti Kainuun Edun toteuttaman **Kainuun maakunnallinen kasvurahasto**, markkinapuuteanalyysi-hankkeen. Hankkeen raportti valmistui 10.5.2018 ja sen tulosten perusteella Kainuun yritys kentässä olisi investointitarpeita, joita varten alueellinen rahasto olisi tarkoituksenmukaista perustaa. Ehdotuksena oli pienen, 3 - 4 miljoonan euron rahasto. Tehdyn selvityksen pohjalta ei ole käynnistynyt toimenpiteitä alueellisen rahaston perustamiseksi.

Euroopan unionin rakennerahastovarojen käyttö investointi-instrumenttien perustamiseen on ollut mahdollista jo aiemmalla ohjelmakaudella 2007-2013. Käyttöön on otettu suuralueittaiset pääomasijoitusrahastot EAKR-ohjelmista, Itä-Suomessa 5 M€ Finnveran tytäryhtiön, AVeran hallinnoimaan rahastoon kohdennettuna nuoriin innovatiivisiin yrityksiin. Nyt päättyvällä ohjelmakaudella tätä mahdollisuutta ei ole rakennerahasto-ohjelmassa käytetty. Tulevan ohjelmakauden osalta sen sijaan ohjelmaluonnoksissa on kirjattu tavoite varata **InvestEU-ohjelman** mukaista rahoitusta käytettäväksi mahdollisten investointien rahoitusvälineenä. Konkreettisia suunnitelmia po. rahoituksen osalta ei ole vielä tiedossa.

Lapin liiton vetovastuulla on toiminnassa Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA= Northern Sparsely Populated Areas) yhteinen selvityshanke. Kainuun liitto on osallistunut po. **Arctic Investment Platform (AIP)** selvityshankkeeseen. Selvitys on kansainvälinen ja hakee mahdollisuuksia perustaa EU:n investointipankkiin ja muihin instrumentteihin suoraan kytkeytyvät rahastojen rahaston. AIP:n alla toimivat rahastot voisivat olla alueellisia ja/tai toimialoittaisia pohjoisten alueiden erityistarpeisiin kohdennettuja. Hankkeesta on lisätieto ja verkko-osoitteessa: www.arcticinvestmentplatform.eu/

Kainuun liitto on osatoteuttajana Karelia CBC-ohjelmasta rahoitetussa **Cinnamon-hankkeessa**. Hankkeessa on tarkasteltu investointimahdollisuuksia Karelia-ohjelma-alueen ml. Kainuun ja Karjalan tasavallan alueella. Kainuun kannalta kiinnostavaa tietoa tässä on Karjalan tasavaltaa ja Kostamuksen aluetta koskevista erityisrahoitusmahdollisuuksista.

Investointien houkuttelu on nykyisessä Kainuun maakuntaohjelmassa sisällytetty Kainuun maakuntakuvan vahvistamiseen, jossa keskeisenä aluemarkkinoinnin kohteina on osaavan työvoiman rekrytoinnin tukeminen. Tähän kokonaisuuteen kuuluvana erillishankkeena voidaan mainita **Investoi Paltamoon -hanke**, joka on käynnistymisvaiheessa. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on varmistaa tulevan KaiCell Fibers Oy:n rakentamis- ja toimintavaiheen työvoiman ja alihankkijoiden varmistaminen. Lisätietoa:

<https://www.paltamo.fi/ajankohtaista/uutiset/paltamon-kunta-hakee-investoi-paltamoon-hankkeelle-projektipaallikka-ajalle-3.5.2021-31.12.2022>

Edellä olevan kuvauksen mukaisesti Kainuun maakuntaohjelman toteuttamisen näkökulmasta investointien varmistamiseen ja houkutteluun liittyviin toimenpiteisiin on tarvetta laatia kattavampi yhteinen suunnitelma. Suunnitelma tai osa siitä tulisi osaksi tulevaa Kainuu-ohjelmaa ja mahdollista siihen liittyvää sopimusta.

Lisätietoja asiasta antaa maakuntajohtaja Pentti Malinen, puh. 044 797 0197 tai sähköpostitse osoitteella etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi.

Maakuntajohtajan ehdotus:

Maakuntahallitus merkitsee tiedoksi saamansa informaation ja käyvästyskeskustelun investointikysymysten valmistelusta osaksi Kainuu-ohjelmaa.

Maakuntahallitus:

Maakuntajohtaja Pentti Malinen esitteli asiaa.

Käydyn keskustelun jälkeen maakuntahallitus hyväksyi maakuntajohtajan ehdotuksen.
